

Na dakloosheid worstelen met zingevingsvragen...

'Daklozendoctor' Lia van Doorn ziet rol voor kerken

In het buitenland kom je ze nog wel tegen, de traditionele dakloze met een baardgroei van enige dagen, grote plastic tassen, een blik bier onder handbereik, slapend op een bankje in het park. Uit het Nederlandse stadsbeeld zijn ze verdwenen, dankzij het grote aanbod aan hulpverlening en opvang dat de overheid biedt. Bad, bed en brood, dat is geregeld. 'Maar zodra ze - aanvankelijk dolblij - op hun flatje zitten, dringen de zingevingsvragen zich onverminderd op', zegt Lia van Doorn die op het onderwerp dakloosheid promoveerde en jarenlang een groep daklozen in Utrecht van nabij volgde. 'Juist in die fase van ex-dakloosheid zou een belangrijke rol zijn weggelegd voor de kerken.'

Lia van Doorn

Daklozen zoeken de stad op. Des te drukker, des te beter. 'Aan de ene kant worden ze horendol van alle prikkels die op ze afkomen', vertelt Lia van Doorn, die gefinancierd door het Oranje Fonds als lector aan de faculteit Maatschappij en Recht van de Hogeschool Utrecht werkt, 'aan de andere kant helpen die prikkels ze te vluchten voor vragen en problemen.' Toen Lia van Doorn als pedagoge was afgestudeerd en niet gelijk werk vond, zette ze zich als vrijwilliger in voor de nachtopvang van daklozen. Het onderwerp boeide haar zo, dat ze een onderzoeksplan maakte dat werd goedgekeurd door de Universiteit Utrecht. Van 1993 tot 2000 volgde ze 64 daklozen en 20 ex-daklozen. Haar centrale vragen waren: hoe word je dakloos, wat doet

'Wat is dit voor een leven?'

Jan - die niet in beeld wil - is niet meer dakloos. Hij woont in een van de hostels die de gemeente Utrecht een aantal jaren geleden opende. Op zijn kamer staat een bed, een tafel en twee stoelen, een kast met kleren. Hij is uit de regen en de kou, weg van het harde straatleven en de eeuwige vraag waar het geld en de drugs vandaag vandaan moeten komen. De kwaliteit van zijn leven is erop vooruit gegaan, maar in hoeverre is dat zo?

Op zijn kamer in het hostel kijkt hij rusteloos om zich heen. 'Nee', zegt hij resoluut, 'ik heb het hier niet naar mijn zin. Maar ik hoef me geen zorgen te maken over allerlei dingen. Kijk, hier staat mijn methadon voor de hele week'. Hij trekt een laatje open vol kleine flesjes. Zijn ogen dwalen naar de muur boven zijn tafel. 'Dat zijn mijn kinderen', zegt hij wijzend op een van de foto's met blonde koppies. 'In jaren niet meer gezien.' Hij draait zijn zoveelste sjekkie, praat moeizaam. 'Maar wat moet ik hier? Wat ik zou willen is werken en op mezelf wonen en mijn familie zien, maar dat lukt allemaal niet. Ik zit hier maar. Wat is dit voor leven?'

het met een mens, en waardoor lukt het je er weer uit te komen. In 2002 promoveerde ze. De titel van haar proefschrift luidt 'Een tijd op straat...'

Doorstroming

'In die jaren zijn het beleid en de aanpak sterk veranderd', vertelt ze. 'Toen ik aan mijn onderzoek begon, zag je de dakloze nog wel in het straatbeeld. De zorgverlening was toen gericht op het verzachten van de omstandigheden maar niet op het doorbreken ervan. En ook de kerken kregen het verwijt dat ze met hun ondersteuning het leven op straat niet ontmoedigden, maar eerder in stand hielden. In de negentiger jaren is toen een heel nieuwe aanpak ontwikkeld gericht op doorstroming. Sinds die tijd wordt dreigende dakloosheid gesignaleerd door woningcorporaties, de gemeente biedt dan casemanagement. Ook tijdens en na detentie worden mensen opgevangen en geholpen het leven weer op de rails te krijgen. Alle daklozen zijn geregistreerd. Er wordt gekeken op ze wel op de goede plek of in het geschikte traject zitten. Als iemand wordt geschorst in een instelling, wordt dit gemeld bij het centrale registratiepunt en wordt gekeken waar hij dan wel kan worden ondergebracht. De regie is heel strak.'

Verdriet om verlies

'Doel van de aanpak is te zorgen dat mensen weer onder dak komen', vervolgt Lia, 'en als dat is gelukt, wordt vaak gedacht dat het traject geslaagd is. Daklozen denken zelf ook vaak dat als ze eenmaal de sleutel van hun flatje in handen hebben, de problemen achter de rug zijn. Mijn onderzoek wijst uit dat dat helemaal niet het geval is. De eerste stappen zijn inderdaad praktische om uit een situatie van dakloosheid te geraken. Daarvoor is altijd de

De praktijk

hulp van anderen nodig zoals begeleid wonen. Wie begeleid woont, krijgt ondersteuning op acht leefgebieden: zelfzorg, financiën, dagbesteding en ga maar door. Woonbegeleiders beginnen dan meestal met de praktische dingen. Daar kun je resultaat mee boeken, dat kun je afvinken. Kerken bieden in eerste instantie ook hulp voor de meest acute nood zoals een maaltijd of een overnachting. Maar eenmaal gesettled op zes hoog, blijken de problemen niet over en maakt de euforie van weer onder dak zijn plaats voor verdriet. Van alles ontbreekt, een partner, vrienden of kennissen, familie, een hobby, werk. Niemand komt aan de deur want de meeste instanties communiceren schriftelijk. Niemand belt aan, niemand zit op ze te wachten.

In die leegte wordt teruggekeken op de tropenjaren van de dakloosheid. Als de balans dan wordt opgemaakt, komen de fundamentele vragen boven naar de zin van alles en is er verlies te verwerken. Een van de acht leefgebieden van de woonbegeleiding is zingeving maar woonbegeleiders vinden het moeilijk om hierbij ondersteuning te bieden. Als dan de woonbegeleiding stopt, is er een kans dat iemand verpietert of opnieuw dakloos wordt. Ik wil maar zeggen: er is veel geregeld, maar er is ook een gat. Een gat vol geestelijke nood. Ik zeg wel eens: ze zijn dan niet meer dakloos maar nog wel thuisloos. Ze worstelen met het leven en met hun psychische problematiek, of gebrek aan sociale contacten of hun ontvankelijkheid voor verslaving.'

Praatgroepen

Moeten de kerken dan stoppen met hun ondersteuning van bed, bad en brood en dit geheel aan de overheid overlaten? 'Dat is aan de kerken zelf', meent Lia van Doorn. 'In Engeland is het zover gekomen dat de overheid de kerkelijke soup-runs voor daklozen verboden heeft. Ook daar werd geredeneerd dat je met het verzachten van de omstandigheden het leven op straat in stand houdt.' 'Waar het mij om gaat, is dat kerken bij uitstek in staat zijn om mensen steun te bieden bij zingevingsvragen. Voor de doelgroep van ex-daklozen, maar ook voor anderen die te maken hebben met ernstige verlieservaringen, zie ik daarom een belangrijke rol voor kerken weggelegd. Organiseer bijvoorbeeld praatgroepen voor ex-daklozen. Thema's te over: hoe kijk je terug op je periode op straat, hoe herstel je het contact met familie, met kinderen, hoe leg je nieuwe contacten, hoe ziet je toekomst eruit? De woonbegeleiders zouden er blij mee zijn. Of bijvoorbeeld de medewerkers van Stadsgeldbeheer van de Stichting Tussenvoorziening hier in Utrecht. Deze organisatie helpt ex-daklozen met budgetbeheer en schuldsanering. Behalve met hun financiële vragen, komen ze ook met hun verhalen over somberheid en alleen zijn. Maar daar hebben de medewerkers van Stadsgeldbeheer geen tijd voor, het is hun taak niet en ze zijn er niet voor opgeleid. Ze zijn voor het leefgebied financiën maar ze zouden wel kunnen doorverwijzen.'

De toekomst van OMDUW

Al 25 jaar zet OMDUW (de Oecumenische Missionaire Diaconale Utrechtse Werkgroep) zich in voor kwetsbare en ontwortelde mensen in de stad Utrecht, met name dak- en thuislozen. Bij de oprichting in 1985 was die zorg een nieuw fenomeen. De hulp die geboden wordt, is veelal praktisch: eetbonnen, nachtopvang, meubels, kerstmaaltijd, id-kaart, schuldsanering, dagopvang en ga maar door.

Tijdens het eerder dit jaar gehouden symposium werd na 25 jaar de balans opgemaakt. Het diaconale werk wordt zeker voortgezet want het wekelijks spreekuur wordt steeds meer bezocht. Maar er kan beter worden samengewerkt met gemeentelijke instanties, enerzijds om daklozen en jongeren beter door te verwijzen, anderzijds om beter zicht te krijgen op ouderen die dreigen te vereenzamen en opvang nodig hebben. Daarnaast zou het kerkelijk netwerk kunnen worden uitgebreid. Ten slotte worstelt OMDUW met de vraag of er een diaconale taak ligt om de 'cliënten' te blijven volgen en bijvoorbeeld te bezoeken als ze in de gevangenis of het ziekenhuis verblijven.

De worsteling gaat niet alleen om de wel-of-niet-vraag, het is ook een kwestie van voldoende geschikte mensen en middelen.

Mary Hallebeek